

Pero Bulat

KAKO SE POLJSKA CRKVA SNALAZI U NOVIM PRILIKAMA . . .

Tko nije posjetio i upoznao Čenstohovu, to sveto mjesto koje gori ljubavlju i patriotizmom, taj ne može sebi utvarati da zna katoličku Poljsku.

Stojim pokraj švedskog topa. Reži na Jasnogorsko svetište Majke Božje u Čenstohovi. Svoje veliko ždrijelo uperio je na crkvu. Isto onako kako su to kroz tisućljeće činili mnogi neprijatelji Poljske. Ali režanje toga topa zaostalog iza opsade švedskog generala Müllera nikoga ne plaši. Samostan stoji. Narod vrvi oko njega i u njemu. Danas upravo do pedeset tisuća mladih djevojaka sudjeluju u obilnom programu svoga hodočašća. Mlada katolička Poljska žari ovdje svojom životnošću i svojom neiscrpi-vom snagom.

Odakle tolika snaga ovoga naroda? Gdje je kičma njegove neuništivosti? Gdje vrela regeneracije?

Tražeci odgovor na ta pitanja, nisam čitao učene rasprave. Promatrao sam otvorenim očima 17 dana Poljsku. I u meni su se slagale neposredne impresije. Ali izvorne. I uvjerljive. Poljska živi od svoje vjere. Od ljubavi prema svojoj povijesnoj tradiciji. Iz svoje specifične katoličke duše . . .

Poljska živi iz svoje vjere

To sam osjetio već prvoga dana, kad sam stupio na tlo Poljske. Bilo je to baš na blagdan Tijelova. Ondje se taj dan slavi kao državni i zapovjedani blagdan.

Otišao sam na Veliki Rynek u Poznanju. Glavni trg s vijećnicom u sredini — ratusz! U stilu starih poljskih kuća: visoka i uska pročelja na nekoliko katova. Na trgu se nalaze četiri oltara za Presveti Sakrament. Okićeni cvijećem i oleandrima. Ukrašeni sa četiri panoa. Možda su i osam metara visoki. Na jednom se zapaža Gospa uz Isusa s riječima: »Gdzie Jezus — tam Marya.« Na drugom panou piše: »To je tajna velika.« Jaganjac s hostijom u vrlo lijepom i ekspresivnom stilu odrazuje se s trećega panoa.

U devet sati trg je ispunjen svijetom. A nije puno manji od Trga Republike u Zagrebu. Računam — najmanje 60 do 70 tisuća. Trg je okićen poljskim zastavama. Balkoni su puni cvijeća. Lijepi ponjavci i zastori. Svijeće gore na prozorima pokraj svetih slika. Zelenilo u sjaju jutarnjega sunca. Ali ima i prozora bez ikakva znaka pažnje. Možda kojih 30%. Ta, nalazimo se u srcu velegrada. Tu su uredi, trgovačke i službene prostorije.

Sve je to napravljeno na privatnu inicijativu. Nema ni traga bilo kakvoj vanjskoj, laičkoj organizaciji. Nema dapače ni policije. Nijedna uniformirana osoba nije bila potrebna da se ta masa u miru, redu, tišini, organizira. Tek tu i tamo koji vojnik stoji ili prolazi. Ali više iz pobožnosti, nego iz kakve službene uloge.

Točno u devet sati krenula je procesija iz katedrale prema trgu. Naprijed klerik nosi križ. Sa svake strane nekoliko muškaraca. Iza toga zastave. Crkvene su. A bilo ih je dvadeset i četiri. Djeca u bjelini. Limena glazba svira vjerske davorije i euharistijske pjesme. Djevojke u plavim haljinama i bijelim bluzama. Mladići u bijelim košuljama. Muškarci, svećenici, redovnici i redovnice . . . Ministranata cijela vojska. A zvone li ministranskim zvoncima? I te kako! Procesija s nadbiskupom ide prema glavnom oltaru. Ondje počinje sveta misa. Razglasi su prilično jaki, tako da se može lijepo razumjeti misa na poljskom jeziku. Nekako me podsjeća na naš starohrvatski jezik, koji je sačuvan u liturgiji do Koncila. Vidi se da je u tu masu ušla misao koncilске konstitucije o svetoj liturgiji: »Crkva zato svom brigom nastoji oko toga da vjernici ne bi prisustvovali tom otajstvu vjere kao tuđinci ili nijemi gledaoci, nego da ga putem obreda i molitava dobro razumiju, pa da svjesno, pobožno i djelatno sudjeluju u svetom činu« (SC br. 48).

Za vrijeme propovijedi savršen mir. Šutnja. Podizanje: tri četvrtine toga svijeta spušta se na koljena. Kleči i za vrijeme svete pričesti. I to vani. Na trgu. Pred očima sviju. Ali oni se osjećaju kao kod kuće. Tu su oni na svome. Kad priznavaju svoju vjeru, onda su najviše svjesni svoje snage.

Kakav je profil toga naroda? Prevladavaju — mladi. Više muškaraca nego žena. Svi očituju sigurnost. Mir i spokoj. Nema nikakvih izgreda. Tu i tamo nailazi koji taksí, ali to se shvaća i pravi se mjesta. Nikakve huke ni buke. Čovjek se čudi. Tko to organizira? Tko tu vodi red? Sama svijest ljudi. Svi shvaćaju da ovamo nisu došli praviti nered, nego uzveličati Kralja reda. Pjesma odzvanja iz mnogih grla. Bez izazova. Nema buntovničkoga trijumfalizma. Pod prozorima vijećnice pobožnost. Spontana, euharistijska: slavimo Boga koji nama pripada. U koga vjerujemo. Nikoga ne želimo time izazivati. Niti je time itko izazvan. Nema traga ikakvoj naglašenoj prepotentnosti . . . Narod se razišao oko 11,45, kada je obavljen i zadnji liturgijski čin: blagoslov na četiri strane svijeta uz prethodno sviranje truba.

Kad sam se vratio u isusovačku rezidenciju, rekoše mi: Što ste sada vidjeli na Velikom Ryncku, samo je jedan dio Poznanja koji slavi Presveti Sakrament. Od dvadeset župa, svaka ima svoj program, svoju procesiju. Pomoćni biskupi otišli su u druge župe . . .

Što sam dulje boravio u Poljskoj, prvi dojam nije se mijenjao, nego se samo pojačavao: taj narod uistinu je sačuvao svoju vjeru. Na putu od Poznanja do Varšave — možda 250 km — vidio sam toga dana samo jednoga starca da je radio na polju prevrćući sijeno, i dvije žene što su pljevale luk. Nigdje drugdje ne vidiš da se krši Gospodnji počinak. Crkve su pune i u Varšavi, i u Gdansku, i u Katowicama i u Krakovu. Pune i lijepe. Obnovljene. Uređene. Mnoge s klimatskim uređajima. Dok se nalazi u njihovim hramovima, čovjek bi rekao da Crkva raspolaže milijardama i silnim dotacijama. Međutim: sve je to doprinos jednostavna čovjeka, koji otkida od svojih ustiju i daje za mjesta gdje se okuplja na molitvu i slavi svoga Boga u koga uistinu vjeruje . . .

Ljubav prema svojoj povijesnoj tradiciji

Niepokolanow. Mjesto, gdje je živio i gdje je izgubio svoju slobodu poznati mučenik ljubavi Maksimilijan Kolbe. Očekivao sam da ću ondje vidjeti kako se sistematski i naglašeno nastoji uzdići sam mučenik. Apoteozu njegove veličine. Isticanje njegove osobe. Daleko od toga da je to zanemareno. Stavlja se veliko pouzdanje u snagu njegove molitve. Ali me ondje zahvatilo nešto drugo. Izbilo u svijest što nisam razumio gledajući Poljsku izvana.

Ljubazni mladi župnik-konventualac, pošto je pokazao tu veliku, a možda i najveću redovničku kuću u Evropi, obavijestio me:

- Idemo u kriptu crkve! Ondje ćemo pogledati »panoramu«.
- Kakva je to »panorama«?
- Vidjet ćete . . .

Mračna kriptu bila je već puna svijeta. Pozornica. U sredini kip Majke Božje Jasnogorske. Sa strane lik sv. Josipa kako reže drva. Iza Gospe — po tehnici lutkarskih pozornica — ptice lete, leptiri lepršaju,

kukci zuje, cvrkut slavuja. Naprijed na pomičnoj traci sve ono što može dijete poželjeti: vojnik svira, četa stupa, djevojčica i beba, zanatlija radi, voda teče, mlin se okreće, avion se penje, konji vuku kola, maca prede, čuko čuva kuću . . . Najednom se čuje glazba i glas: Poljska je uvijek bila zemlja svetaca i mučenika! Sada ćete vidjeti Poljsku u slikama. Pred vama će defilirati njezina povijest i njezina veličina . . .

Pojavljuje se figura njihova prvoga kneza-kršćanina Mieška. Glazba svira, komentator tumači, a lik polako pravi krug pozornicom oko kipa Gospina, i na pomičnoj traci odmiče. Odmah za njim njegov sin Boleslav Hrabri. Isto objašnjavanje veličine i njegove uloge. Dolaze poljski sveci, poljski kraljevi, pisci, narodni heroji . . . Kako stoljeća prolaze, tako se pojavljuju vjerni likovi — uz karakterističnu glazbu, karakterističan komentar — svetoga Stanislava, svetoga Kazimira, sv. Andrije Bobole, kralja Jana Sobieskoga, Tadeja Koszciuskoga, Sienkiewicza, Mieckiewiczza i ostalih . . . U toku tri četvrt sata poljska povijest, poljska tradicija, poljska veličina, kultura i slava defilira pred nama. Uz glazbu i snažnu riječ.

A ljudi gledaju. Slušaju. I upijaju u sebe. Hrane se nečim što je slično majčinu mlijeku: svetim, zanosnim, krepkim i osvježujućim.

Otišao sam iz mjesta o. Maksimilijana Kolbea i shvatio sam: Poljaci ga nisu istrgli iz cjeline. Oni su ga stavili na njegovo mjesto. A cjelina je glavno. Njihova veličina, njihova snaga — to je njihova tradicija.

Već prije sam to osjetio u Malborku, gradu Sienkiewiczzevih Križara. Ogroman, veličanstven zamak. Na mene je učinio veći dojam nego Versailles u Francuskoj. Razumije se — uz potrebne ograde. Ali pun je »hodočasnika«. Mladi, stari, muško, žensko. Stotine. Tisuće. U skupinama. Predvođeni vodičima. Ovi govore, tumače. A oni slušaju. Upijaju. Hrane se time. Vidi se da su pročitali o Malborku mnogo toga. Da im je sve poznato. Sada samo formiraju autentičnu sliku.

Takvi su prizori karakteristični za današnju Poljsku. Nije samo to zapanjujuća odanost tradiciji što su obnovili cijelo Staro Miasto u Varšavi, do zadnjega žlijeba, kako je izgledalo prije varšavskog ustanka; da su se pobrinuli za najmanje detalje otkidajući od sebe i svoje vlastite udobnosti zbog oskudice stanova. Oni tako prilaze cjelokupnoj tradiciji Poljske. Gdje god je kakav spomenik kulture ili uspomena koga događaja — svagdje kolone »hodočasnika«. Crkve u Gdansku, crkve u srednjoj Poljskoj, sveta Lipka u Mazuriji, dvorci, galerije: sve je to puno mladih i starih, koji su jednodušni u tom da se na prošlosti budućnost hrani.

Karakterističan je za to Wavel u Krakovu. Katedrala s kraljevskim grobovima. Kako je tu uređeno! Kakva je tu briga! Kakvo mnoštvo! Ne stranaca. Ne radoznalih turista, nego Poljaka, gladnih i žednih svoje slave i svoje veličine. I ja, stranac postao sam svjestan te njihove veličine. Izrazio sam to pred isusovcima u Krakovu. A bilo im je vrlo drago: Naime: između Varšave i Krakova postoji kao neki stoljetni antagonizam. Natjecanje: tko će biti ljepši, tko kulturniji itd.. Upitaše me, dakle, odmah oci u Krakovu da, kao objektivan stranac, kažem koji mi se grad više sviđa,

Varšava ili Krakov. Odgovorio sam, mislim, tako da bi bili zadovoljni svi Poljaci:

— Znete, Varšava je lijepa i velika. Ali Wawel u Krakovu na jednu stranu, a pola Poljske na drugu stranu . . .

Pod tim vidikom treba gledati što znači i Čenstohova za Poljake. Jest, velika se mnoštva ondje skupljaju. Tu je žar pobožnosti. Tu su hodočašća kakva se ne vide u Evropi. Godišnje 800.000 svetih Pričesti. Tu su dani sabranja, duhovnih vježbi. Obilje crkvenih i liturgijskih svečanosti. Tu su redovnici koji slave Boga . . . Tu je uistinu poljska duša izlila svoju pobožnost i odanost Gospi . . . Ali, tu je još nešto drugo. Tu je najjači izvor poljske tradicije. Najznačajni izraz njihove povijesti. Bogat skup njihove umjetnosti. Autohtoni odsjev njihove kulture. I, prema tome, kada poljski vjernik otide iz Čenstohove, on se ne vraća kući samo kao bolji katolik, nego svjesniji, plemenitiji, dublji i ozbiljniji Poljak. Tome pridonosi i onaj švedski top, koji reži na Jasnu Goru, i one visoke kući samo kao bolji katolik, nego svjesniji, plemenitiji, dublji i ozbiljniji Poljak. Tome pridonosi i onaj švedski top, koji reži na Jasnu Goru, i one visoke zidne, i one brižno čuvane kule, i ono mnoštvo kapija i vratiju, pomičnih mostova, ono zvono »Maryja« teško 8.200 kg, dva metra i 10 centimetara visoko, 3,51 m široko što ga je odlio Stanislaw Czerniewicz u Pustelniku pod Varšavom. Jasnogorski »skarbiec« — riznica — je isto tako sveto mjesto poljskom srcu kao i sami oltari gdje se čuvaju slike svetaca, jer one kolone što strpljivo čekaju u »repu« da dođu na red, stalno oživljuju uspomene na staru slavu i staru vjernost. I samostanski arsenal za njih je pun zanimljivosti, i dvorana »Rycerska« (vitezova), i »Jadalnia« (samostanska blagovaonica), jer su u njoj dobili okrepu mnogi poljski i crkveni i svjetovni veliki ljudi. »Pokoje krolowskie — kraljevske odaje« uvijek su pune znatiželjnika, kao i veličanstvena kapelica gdje se čuva Gospina čudotvorna slika. Prva je takva kapelica u Čenstohovi bila sagrađena u gotičkom stilu već potkraj XIV. stoljeća, a bila je 6,5 metara široka i 10,5 dugačka. Današnja kapelica ima s predvorjem 55 metara. Velika i umjetnička ograda dijeli sam oltar od glavne lađe. Mnoštvo zlata i srebra govori o stoljećima. O pradjedovima. A žig na Njezinu licu — trag nečije okrutnosti — samo još više povezuje poljska srca s Njom, jer su i njihova srca i tjelesa puna ogrebotina od teških muka i nevolja. Slika Majke Božje Čenstohovske visoka je 122,2 cm, a široka 82,2. Napravljena je na tri izdjelane daske od lipova drveta, koje su pokrivene skupocjenim platnom. Nepoznati umjetnik. Tehnika tempera.

Iz kojega god ugla je pogledamo, možemo biti uvjereni da je na tom mjestu stajao ili kralj Kazimir, otac Kordecki, ili koji od onih milijuna mučenika zemlje, koja sebe ponosno naziva »Polonia mater sanctorum et martyrum«, a koji su odavle otišli ojačani u ljubavi prema Bogu i svome Bogu.

Zrelost u primanju noviteta

Takva vjera, povezana s poštivanjem vlastite tradicije, daje poseban karakter odraslosti prema onom što poslije Koncila struji Crkvom u Evropi i Sjevernoj Americi.

Biti odrastao, znači znati izabrati. A Poljska Crkva je izabrala. Nije odmah primala kao svoje vlastito ono što je proglašeno za napredno i moderno. Lijepe riječi znala je ostaviti po strani i gledati što se stvarno iza njih krije. Razumije se: prihvatili su oni narodni jezik u liturgiji, okrenuli oltare prema puku — manje više ukusno — i organizirali su tridesetak različitih komisija kod Biskupskih konferencija da provedu duboku i sistematsku koncilsku obnovu. Od svih komisija najaktivnije su katehetska i obiteljska. Treba samo doći u koji katehetski centar, pa se može vidjeti, da su oni u koncilskom pristupu mladima vrlo odmakli i da bismo bolje učinili kada bismo katehetiku učili od njih, nego možda od drugih.

U Gdansku mi pokazuje vrlo simpatičan — ne previše mlad — župski kateheta svoju kartoteku onih koji su se rodili u 1953. godini i ljuti se što na vjeronauk dolazi »samo« 80% mladića. Tjedno u toj gradskoj župi od 25.000 imaju 102 sata vjeronauka za osnovce, a za srednjoškolsku i studentsku mladež 53 sata. U tu svrhu priredili su posebnu kuću. Ova je tako dugačka da se u njoj nalazi velika kapelica. Nedjeljom se tu služe svete mise za djecu, za mladež srednjih škola i za studente. Mladež ne ide uopće obične nedjelje u župsku crkvu. Sve mise imaju njihov specifičan, mladenački izraz. Vjeronauk se odvija u četiri krasne velike dvorane. Ali one su neprestano u pogonu. Djeca i mladež dolaze. Bez galame. Nema blizu igrališta. Nego, kao što se ide na koji drugi izvanškolski sat, tako se ide i na vjeronauk. Dodu na vrijeme. Odmah zatim odlaze kućama. Na svoje druge dužnosti. Osim katehete poučavaju časne sestre i laikinje. Razgovaram s katehistkinjom koja ima šestero djece, muža i dva unuka kod kuće. A opet drži tjedno 18 sati vjeronauka. Kažu, veoma uspješno. Ono majčinsko iz nje probija. To djeca osjećaju i zato je veoma vole. Postoji poseban odio za studente.

Kad sam ušao u studentske prostorije, bio sam očaran. Dvorana — moderno uređena. Časopisi. Posebna soba za biblioteku i čitaonicu. Kartoteka studenata koji stanuju na području župe. To je kao mali studentski klub, u koji se oni vraćaju. Ali ne prije svega na traćenje vremena i zabavu, nego na ono ozbiljnije, dublje. Kontakt s tim zgradama za njih znači redovito duševno obogaćivanje. Jedanput tjedno imaju dva sata vjeronauka, a nedjeljom svoju zajedničku Misu. Nekoliko puta godišnje imaju svoju agapu. Na nju redovito dolazi i Biskup.

Svakako, vjeronauk je srce apostolata župe. Pitam sestru katehistkinju — nosi redovničko odijelo malo starijega kroja! — može li posjećivati roditelje u njihovim kućama kao katehistkinja. Dobio sam ovakav odgovor: Ako se radi o dobru djece koja nam dolaze na vjeronauk, idemo

i obilazimo kuće i stanove. Naš kateheta i nema previše sati. Samo zato da može ostati u kontaktu s roditeljima.

— Koliko djece dolazi tjedno na vjeronauk?

— U tjedan dana izreda se ovdje između dvije i po do tri tisuće djece i mladeži.

Poljska Crkva obilno provodi u praksu ono što Koncil preporučuje: »Ispunjujući svoju odgovornu službu odgoja, Crkva vodi brigu o svim prikladnim sredstvima, posebno o onima koja su joj vlastita, a među prvima o katehizaciji. Katehetska pouka prosvjetljuje i učvršćuje vjeru, hrani život Kristovim duhom, vodi k svjesnom i aktivnom sudjelovanju u liturgijskom misteriju i potiče na apostolsko djelovanje.« (Deklaracija »Gravissimum educationis« o kršćanskom odgoju br. 4). Kad sam pitao jednoga katehetu kako se oni odnose prema različitim katehetskim strujama poslije Koncila na Zapadu, dobio sam ovakav odgovor:

— Davali su nama savjete, kako moramo »koncilski« držati vjeronauk. A mi njima odgovaramo: Pa, ljudi, mi imamo pune crkve. Mi ne moramo izmišljati neke male Mise u kojekakvim kućercima za nekoliko osoba. Jedva dospijemo i ovo posvršavati što nam dolazi u crkvu. Nama je najvažnije bilo da dobijemo mladež i da organiziramo ozbiljan, moderan obiteljski apostolat. U tom smo i uspjeli. Možda bolje nego na Zapadu. Ne želimo Koncil prilagoditi francuskom ili njemačkom, nego onome u Poljskoj, poljskom narodu. Neka nas puste na miru stranci sa svojim tobože modernim idejama, koje nisu ni kod njih uvijek donijele previše plodova. Kod nas se ne može govoriti o krizi zvanja, premda nemamo malih sjemeništa. Mi regrutiramo svoj podmladak iz krugova mladeži koja nam dolazi na vjeronauk . . .

Iz toga govori svijest velikog katoličkog naroda, koji broji 32 milijuna. On nije izgubio volju da ostane slobodan i svoj. On zna da i on »ima Duha Svetoga«, te da se ovaj nije izduhao samo nad nekim inspiriranim narodima.

— Zato su primili encikliku »*Humanae vitae*« ad glossam i pobrinuli se da se u svakoj župi formiraju laici za katoličke konzultacije s roditeljima u njihovim teškoćama.

— Zato ne bježe od ispovjedaonice ni svećenici ni vjernici. U mnogim crkvama u toku čitavog dana »dežuraju« ispovjednici na svojim mjestima. Ne samo zbog djece i staraca, nego i zbog mnogo mladih muškaraca i žena, koji traže pomoć u svojim problemima i koji uvelike pristupaju pričesnoj klupi.

— Zato postoje danas stotine katoličkih laika, koji su stvarno obuhvaćeni u sistematski obiteljski apostolat pod vodstvom biskupa i svećenika i jedinstveni s njima u onom što Papa određuje, znajući da je to najkorisnije za poljski narod.

Svećeničke i župske biblioteke imaju prilično mnogo knjiga na stranim, evropskim jezicima. Časopisi ipak dolaze do njih. Oni prate što se događa u zapadnim crkvama. Za sve se zanimaju. Koliko mogu, prelaze u Zapadnu Evropu i studiraju različite oblike i pokušaje koncilske obnove. Ali ostaju svoji. Ostaju samostalni. Znaju da im drugi mogu davati lijepe i dobre savjete. No oni su sami ipak najpozvaniji prosuditi uolikoj mjeri treba unositi strano a da se ne zaguši njihovo autohtono, poljsko, koje se u toku stoljeća pokazalo i te kako djelotvorno. To je posve u duhu Koncila, koji je u svojoj Deklaraciji o vjerskoj slobodi postavio ovo načelo: »Dostojanstvo ljudske osobe u ovo naše doba iz dana u dan sve više prodire u svijest ljudi i raste broj onih koji zahtijevaju da ljudi mogu imati i služiti se vlastitom odlukom i odgovornom slobodom u svom djelovanju...« (br. 1) Ista Deklaracija daje pravo i vjerskim zajednicama da sačuvaju svoju autohtonost i originalnost: »Ovim, dakle, zajednicama... pripada po pravu sloboda da sobom upravljaju po vlastitim pravilima« (br. 4). Dakle, u ime koncilske slobode poljska Crkva ne kopira slijepo druge Crkve; nego sama traži i izabire svoje puteve pod vodstvom Svete Stolice...

Neki demografski problemi Poljske

Prošli rat donio je Poljskoj strahovite nedaće. Računa se da su u toku šest godina rata Poljaci izgubili šest milijuna ljudi. Materijalna šteta procijenjena je na teške milijune dolara. Varšava je imala prije rata milijun i tri stotine tisuća stanovnika. Za vrijeme rata nestalo je u Varšavi 850.000 stanovnika. Samo u ustanku 1944. godine stradalo je više od 200.000 osoba. Cijeli grad bio je sistematski srušen. Ne u borbama, nego kad su borbe prestale, išlo se od kuće do kuće i dinamitom se dizale u zrak.

Danas Varšava ima isto toliko stanovnika kao i prije rata. Polovica ih stanuje u novosagrađenim zgradama.

Na 320.000 kvadratnih kilometara u Poljskoj žive danas 32 milijuna stanovnika. Nakon svršetka rata bilo je svega 23 milijuna. To je najmlađa evropska nacija. Još prije nekoliko godina više od 40% stanovnika sačinjavala je mladež s manje od 19 godina. Od siječnja 1945. do 1965. godine stanovništvo je naraslo za 27%. To znači za blizu sedam milijuna mladih Poljaka. Od trojice Poljaka, jedan nije imao 15 godina. Dvije trećine ih je imalo manje od 35 godina.

Do takvoga životnoga »buma« došlo je zbog porasta kompenzacije. Ova se očitovala u velikoj želji za materijalnom izgradnjom i biološkom obnovom Poljske. Znatno se povećao i broj sklopljenih brakova i živorođene djece. A kao posljedica moderne medicinske brige došlo je do znatnog smanjenja smrtnosti, osobito dojenčadi.

Kako se to konačno očitovalo, pokazuje ova tabela prirodnoga prirasta stanovništva od 1936. do 1955. godine.

Godina	Bra-kovi	Rode-nja	Smrt	Prirodni porast	Bra-kovi	Rode-nja	Smrt	Prirodni prirast
U TISUĆAMA				NA 1000 OSOBA				
1938.	280,0	866,0	481,0	385,0	8,2	25,3	14,1	11,2
1946.	281,9	622,5	241,8	380,7	11,9	26,2	10,2	16,0
1948.	319,7	704,8	267,3	437,5	13,3	29,4	11,2	18,2
1950.	267,1	763,1	288,7	474,4	10,8	30,7	11,6	19,1
1955.	258,6	793,8	261,6	532,2	9,5	29,1	9,6	19,5

GRADOVI

1946.	106,2	194,2	76,4	117,8	13,8	25,2	9,9	15,3
1948.	124,6	239,7	86,5	153,2	14,8	28,5	10,3	18,2
1950.	114,2	272,5	98,7	173,8	12,6	30,0	10,9	19,1
1955.	128,5	339,2	105,7	233,5	10,8	28,6	8,9	19,7

SELA

1946.	175,7	428,3	165,4	262,9	10,9	26,7	10,3	16,4
1948.	194,5	465,1	180,8	284,3	12,5	29,8	11,6	18,2
1950.	152,9	490,6	190,0	300,6	9,7	31,2	12,1	19,1
1955.	130,1	454,6	155,9	298,7	8,4	29,5	10,1	19,4

To je sve skupa trajalo do 1956. godine. Ta godina nosi znakove prelomnice. Novog kretanja. U drugoj polovici pedesetih godina počelo se primjećivati smanjenje ritma populacionog prirasta. Dok je još 1955. godine prirast na tisuću stanovnika iznosio godišnje 19,5, u godini 1967. on je već pao na 8,5. Uz neke nebitne faktore glavnu je ulogu u tom odigrao općenit pad obiteljske čvrstoće i sigurnosti, koji se očitovao u znatnom povećanju rastave braka, te osobito u slobodnom i nesmetanom širenju kontracepcije i abortusa. Dakle svega onoga što Koncil osuđuje čvrstim riječima: »Dostojanstvo te ustanove ipak ne sja svagdje istom jasnoćom, jer je potamnjuje poligamija i pošast rastave, tzv. slobodna ljubav i druge deformacije. Osim toga bračna se ljubav vrlo često oskrvrnjuje sebičnošću, hedonizmom i nedopuštenim postupcima kojima se sprečava rađanje.« (Pastoralna konstitucija »Gaudium et Spes«, br. 47)

Da se o tom osvjedočimo, dovoljno je da pogledamo slijedeću tabelu. Ona označuje prirast poljskoga pučanstva između 1955. do 1967. godine.

Godina	Bra- kovi	Rođe- nja	Smrt	Prirodni prirast	Bra- kovi	Rođe- nja	Smrt	Prirodni prirast
U TISUĆAMA				NA 1000 OSOBA				
1955.	258,6	793,8	261,6	522,2	9,5	29,1	9,6	19,5
1960.	244,2	669,5	224,2	445,3	8,2	22,6	7,6	15,0
1965.	199,9	546,4	232,4	314,0	6,3	17,4	7,4	10,0
1967.	238,0	520,4	247,7	272,7	7,5	16,3	7,8	8,5

GRADOVI

1955.	128,5	339,2	105,7	233,5	10,8	28,6	8,9	19,7
1960.	123,7	270,5	98,6	181,9	8,8	19,9	7,0	12,9
1965.	102,5	233,0	107,8	124,2	6,6	14,9	6,9	8,0
1967.	122,2	223,5	116,7	106,8	7,6	14,0	7,3	6,7

SELA

1955.	130,1	454,6	155,9	298,7	8,4	29,5	10,1	19,4
1960.	120,5	389,0	125,6	263,4	7,7	24,9	8,0	16,9
1965.	97,4	313,4	124,6	188,8	6,1	19,7	7,8	11,9
1967.	115,8	296,9	131,0	165,9	7,3	18,6	8,2	10,4

Za obnovu obitelji

Ljudi strahuju pred tim brojkama, koje — ako se usporede s našim stanjem — još uvijek nisu alarmantne. Ako bi se, naime, tako i nastavilo u Poljskoj živjeti, ona bi tek oko godine 1985. imala tako slab prirast stanovništva kakav Socijalistička Republika Hrvatska ima danas, u 1972. godini.

Međutim, ne ostaje se samo na praznim konstatacijama činjenica. U današnjoj Poljskoj država i Crkva čine velike napore da ne dođe do katastrofe. Razumije se, motivi crkvenih nastojanja nisu samo naravni. U prvom redu ide se za podržavanjem ćudoređa, za održavanjem milosnoga života u poljskim obiteljima. Iz takvih obitelji Crkva dobiva svoju pomlađujuću snagu i u vjernicima i u vlastitim svećeničkim i redovničkim kadrovima.

U sljedećem broju iznijet ćemo što službena Crkva poduzima za obnovu obiteljskoga života. Ovdje ćemo sada navesti kako to izgleda u praksi, gledano kroz prizmu ljudi angažiranih u tom poslu.

A. Sakramentalizacija rada oko obitelji

Pelplin je malo i ugodno mjesto nedaleko od Gdanska. Središte biskupije. S bogoslovijom i velikom crkvom što su je sagradili cisterciti u gotičkom stilu. Čitavom mjestu daje pečat to crkveno ozračje. Vrlo me podsjeća na naše lijepo Đakovo. U njemu sam se sreo s Msgr. Buxakowskim. Čovjek posebne dobrote. Sasvim predan apostolatu obitelji. Ostao sam s njime do ponoći u ugodnom i nezaboravnom razgovoru. Upravo sprema »Vademecum« za apostolat obitelji kao član Središnje biskupske obiteljske komisije.

— Naša snaga nisu profesori, nego pastoralni svećenici. Borimo se u nastojanju za regeneraciju obitelji, ne sa NE, nego se borimo sa DA. Znači: ne stavljamo naglasak na zabrane. Na odbijanje negativnoga. Nastojimo, naprotiv, što prije dati višu obiteljsku kulturu, dostojnu današnjeg vremena i današnjeg čovjeka. I na toj obaviještenosti, na toj izgrađenosti uistinu prosvijećenoga katolika, koji ne živi samo iz uvjerenja prošlosti, nego prije svega iz vlastitoga primanja i vlastitoga uvjerenja, gradimo svoje nade. Naša je osnovna misao: čovjekova sreća je u obitelji. Današnje vrijeme ne može čovjeku osigurati veću sreću od one što se nalazi u svjesnoj, kršćanskoj, mirnoj obitelji. Takva obitelj postaje središte pravoga progressa života i ljubavi. Nema života bez ljubavi. Ali i obratno: nema ljubavi bez života. Zato nastojimo da naš rad oko obitelji ne postane tranzistoran, kampanjski. Želimo pronaći takve forme koje vrijede zauvijek, koje nisu samo pitanje mode i vremena, samo jednoga razdoblja. Kao neke druge ideje, što su za kratko vrijeme zabljesnule u crkvenom pastoralu da bi vrlo brzo bile zaboravljene. Moramo postaviti svoju aktivnost oko obitelji na trajnu liniju. Kao uvijek postojeću realnost. To će postati onda ako se taj čitav posao oko obitelji sakramentalizira. Tu riječ »sakramentalizacija« na Zapadu shvaćaju ka neku »dévotion — pobožnost«. Ali tu riječ treba uzeti u smislu koncilskog shvaćanja o Crkvi izraženog u *Gaudium et spes*, kada kaže: »budući da je ona u Kristu kao sakrament ili znak i sredstvo najužega sjedinjenja s Bogom i jedinstva čitavoga čovječanstva« (*Gaudium et Spes*, br. 42). To znači nešto od onoga što ima Teilhard de Chardin, kad govori o posvećenju cjelokupnoga svijeta. Već i sakrament krštenja treba shvatiti pod vidom obitelji. Isto tako želimo odgojiti novu generaciju da ona obiteljske vidike uočava i u sakramentu potvrde, euharistije, ispovijedi itd. Obitelj se ne smije svesti — jer ona to po crkvenom shvaćanju i nije! — samo na jedan isječak u životu katolika. Ona mora biti čitava integrirana u veliku tajnu i veliku stvarnost Kristovih sakramenata. I razumije se: u prvom redu samoga Krista, koji je, kako veli Koncil, »blagoslovom obasuo tu mnogostruku ljubav koja je potekla iz vrela božanske ljubavi i koja je sazdana na sliku njegova sjedinjenja s Crkvom« (*Gaudium et spes* br. 48).

B. Sustavni pristup obiteljskom apostolatu

U velikom vrtu isusovačkoga kolegija u Varšavi sjedim pokraj glavnog duhovnika obiteljskih nastojanja u Poljskoj. Vrlo simpatičan čovjek. Spremno razlaže svoju misao o načinu organiziranja toga posla. O. Monko ne treba se naprezati. Sve mu je prezentno . . .

— Kod Biskupskih konferencija postoji Glavna komisija za obiteljski apostolat. Ta komisija ima pet sekcija. Svaka sekcija ima svoga predsjednika u osobi jednoga biskupa. Evo tih pet sekcija: 1. Priprava za brak; 2. Unutrašnji život obitelji; 3. Konzultacije u pitanjima rađanja i odgajanja djece; 4. Priprava i formacija svećenika za obiteljski apostolat, i 5. Znanstvena komisija.

Priprava je daljnja i bližnja. Daljnja se sastoji u posebno spremljenim i obrađenim katehezama koje dajemo djeci već tamo od prvih godina vjeronauka. U bližu pripravu ulaze posebni tečajevi za odraslu mladež, koji se organiziraju prema potrebi. A vrhunac je priprave u tečajevima za zaručnike. Po svim vjerskim punktovima izloženi su rasporedi iz kojih se može vidjeti gdje se toga i toga dana, tjedna, mjeseca daju zaručničke pouke. U Varšavi 60 do 70⁰/₀ zaručnika prođu kroz takve tečajeve. Kod njih sudjeluju laici: liječnici, psiholozi i ostali specijalisti. Oni ne isključuju neposredan kontakt svećenika sa zaručnicima prije vjenčanja.

Duhovni život obitelji. Smatramo da ne smijemo biti samo prosvjetitelji. Uvijek treba nastojati oko duhovnoga, unutrašnjeg, milosnog života obitelji. To postižemo najviše duhovnim vježbama, rekolekcijama, duhovnim nagovorima. Glavne su nam ideje one koje inače struje kroz Crkvu. Među ostalim duh Apostolata molitve u samim obiteljima. Nastojimo Isusu Kristu dati što centralnije mjesto u životu i u shvaćanju obitelji. Iz takvog odnosa prema Isusu izvire nepatvorena katolička i duhovna orijentacija. Ne bojimo se da ćemo se previše laicizirati, desakramentalizirati.

Konzultacije. Čitava Poljska isprepletena je mrežom tih centara. Nastojimo da svaka župa ima takvo središte za konzultaciju. U Varšavi ih ima više od 20, a u Krakovu ih ima 32. Tu su liječnik, psiholog, svećenik, koji u određeno vrijeme stoje na raspolaganju. Glavno je da se do njih može lako doći. Svaki župnik mora upozoriti svećenika koji na području njegove župe sjeda u ispovjedaonicu gdje se nalazi takav najbliži centar za konzultaciju. Misionari na kraju staleških propovijedi uvijek također upozoravaju slušatelje gdje se nalazi takav centar. Načela »Humanae vitae« nisu kod nas prihvaćena samo načelno. Mi smo duboko uvjereni da su ona za Poljsku uistinu jedino spasonosna. Nastojimo da ih svaka obitelj upozna.

Priprava svećenika. Preopterećenost svećenika čini da se prilično oprezno prihvaćaju toga posla. Kod Biskupskih konferencija ima 30 različitih komisija i svaka nastoji da svoje gura naprijed. To sve pada konačno na leđa pastoralnoga svećenstva. Zato se oni boje novih zaduženja. Ali svi znamo da je danas obiteljski apostolat najintegralniji dio dušobrižništva.

Zato biskupi nastoje olakšati svećenicima na taj način da im se već od sjemeništa uliju novi vidici na obiteljski pastoral. I u dogmi i u liturgiji. Razumije se, najviše u moralu i pastoralu. U nekim biskupijama mjesečno se nađu skupine svećenika na jednom mjestu, te čitav dan provedu obrađujući sa stručnjacima obiteljska pitanja. Na kraju godine polažu ispite iz onoga što su prošli kroz godinu dana. To je vrlo važno i vrijedno. Ta bez svećenika nema dubljeg obiteljskog nastojanja, a bez dublje spoznaje obiteljskih problema neće svećenici zahvatiti ni u snažniji obiteljski pastoral. To pokazuje iskustvo. Zato se svećenici moraju sastajati od vremena do vremena i raspravljati o nekom obiteljskom problemu prema materijalima što ih dobiju i prema uputama što ih treba provesti. Tako će biti najsposobniji da provedu ono što želi Koncil kad govori svećenicima: »Dužnost je svećenika, da, stekavši nužno poznavanje obiteljske problematike, promiču poziv supruga u njihovu bračnom i obiteljskom životu različitim pastoralnim sredstvima, propovijedanjem riječi Božje, liturgijom i drugim duhovnim pomagalicama, te da im ljudski i strpljivo pomažu u teškoćama i jačaju ih u ljubavi kako bi se stvorile obitelji koje uistinu zrače« (*Gaudium et spes* br. 52).

Znanstvena komisija prati sve što se piše. Dublje obrađuje nadošlu problematiku. Iznosi znanstvene rasprave. Usklađuje i traži vlastite vidike. I uvijek nastoji pribaviti dobar i suvremen materijal za formaciju laika i svećenika.

Osim Biskupske komisije za probleme obitelji sa sjedištem u Varšavi, u sklopu Biskupskih konferencija, svaka biskupija ima svoje ljude ili komisije koje se brinu za stvaranje i održavanje obiteljskoga apostolata u samoj biskupiji. Pa i u dekanatu — ili u određenoj zaokruženoj regiji — postoji svećenik koji je odgovoran za taj posao. On je informator i veza između kurije i onih koji su na terenu. Iz svega se vidi da postoji široko gibanje. Poljska Crkva je sistematski prihvatila moderan obiteljski apostolat. Zadužila je ljude. Organizirala posao. Već se očituju lijepi plodovi, ali i znatne poteškoće.

— Najvažnija nam je briga da sve to proizlazi iz pravoga vjerskoga ozračja u samim obiteljima.

C. Obiteljski sekretariat u Krakovu

Lijepa i stara biskupska palača u Krakovu. Pod vodstvom provincijala Krakovske provincije prolazim kroz dvorište i dolazim pred kancelariju. Na vratima čitam ono što bih htio vidjeti u svim našim biskupskim sjedištima: »Sekretariat rodziny — Obiteljski sekretariat.« U njemu je angažirano šest osoba. Od toga tri svaki dan. Među njima i jedan svećenik, doktorica psihijatrije, sestra uršulinka, tajnica i još dvije gospođe. U nevezanom razgovoru došao sam do dragocjenih podataka o snažnom i modernom apostolatu.

— U Krakovskoj nadbiskupiji ozbiljno nastojimo da Papine riječi ne budu prihvaćene samo na papiru. Osobito one koje se odnose na suradnju laika u obiteljskom apostolatu. Tri stupnja laika angažiraju se u našoj dijecezi. Prvi stupanj jesu savjetnici ili konzultanti u pitanjima začeca i odgoja djece. Drugi stupanj su različiti predavači koji su prošli specijalnu izobrazbu i koji su dobili misiju od biskupa za svoj rad. Ta misija traje tri godine, pa je treba obnavljati. A treći stupanj čine eksperti s različitih područja. Savjetnici se vrlo često sastaju i između sebe raspravljaju kako bi produbili i proširili svoj utjecaj i pravo shvaćanje nauke izražene u *Humanae vitae*. Posebno se formiraju oni koji drže različite konferencije. Cijele dane provedu zajednički pod vodstvom specijalnih predavača. Na kraju tečaja polažu ispit iz obrađenog gradiva. Tek tada dobiju misiju od biskupa da mogu nastupati i držati konferencije u crkvama, dvoranama i drugim mjestima . . .

— Na koji način oni drže predavanja?

— U Obiteljskom sekretarijatu se vodi uredna kartoteka. U njoj svaka župa ima svoj karton. Evo oznaka toga kartona: ime župe — tema predavanja — ime predavača — koliko je osoba bilo prisutno. Za svaku održanu konferenciju dobiju predavači 160 zloti, osim putnih troškova. Oni drže te konferencije i na pismeni poziv župnika. No preporučuje se da župnik osobno dođe u Obiteljski sekretarijat i da u osobnom kontaktu s voditeljima precizira što je potrebno znati prije konferencija. Sada je u Krakovskoj nadbiskupiji na tom poslu angažirano 200 laika. Oni ovise o sekretarijatu. I on ih zapravo šalje. Opskrbljuje ih materijalom, skriptama i svim potrebnim sredstvima. A taj materijal najviše dolazi iz znanstvene komisije koja radi u okviru obiteljske centralne komisije. U sekretarijatu su čvrsto uvjereni da se masovno može prakticirati termo-metoda. Da je sigurna. I da je ona stvarno, istinito, velikom praksom potvrđeno rješenje. Samo treba da postoji što gušća mreža dobrih konzultacionih središta. Upotrebljavaju snažne i čvrste riječi o sigurnosti i uspješnosti te metode. A rade na tom poslu već preko deset godina. Iza njih stoje tisuće i deseci tisuća slučajeva . . .

Iste stavove ima i generalni tajnik obiteljskoga pastoralara u Krakovskoj nadbiskupiji svećenik Kazimir Gorny. To je čovjek 35-ih godina. Oni prihvaćaju ta načela u praksi i teoriji. Bore se da to uđe u šire krugove. Ta je metoda upotrebljiva i kod ljudi s manjom naobrazbom. Stopostotno je sigurna, ako se pravo shvati. To je njegovo osobno, iskustvom potvrđeno uvjerenje. No uvijek treba imati na umu da je preduvjet svih takvih metoda pravi unutrašnji kršćanski život u obitelji.

Kako se pastoralni svećenici odnose prema tome?

Kao odgovor na to pitanje odveo me g. Gorny u središnji dio nadbiskupove palače. Ondje se već bilo skupilo 35 svećenika. Upravo su danas došli polagati ispit iz onih predavanja što su ih slušali tokom čitave školske godine. Naime, jednom mjesečno dolazili su u određeni dan u tjednu i čitav dan proveli u kardinalovoj palači, slušajući sistematska i stručna pre-

davanja. To je kao neko produženje studija. Dosada je kroz takav obiteljski pastoralni tečaj u Krakovu prošlo 140 svećenika i položilo ispite. Vidio sam ih: mahom mladi svećenici. Glavni su predmeti: obiteljski pastoralni rad u župi; problematika ispovijedanja; produbljivanje crkvenih dokumenata o obiteljskom životu. U jedan dan znali su imati pet do šest predavanja. A ispit obavljaju po skupinama. U bogato ukrašenoj baroknoj dvorani u kutovima se nalaze pojedine manje skupine zajedno sa svojim predavačima i zajednički prolaze materijal. Međutim, to nije ništa izvanredno. Postoji u nadbiskupiji isto takav, na sličan način organiziran, produžni tečaj iz katehetike, ascetike i dogme. Osim toga, četiri puta godišnje svećenici slušaju pojedine eksperte obiteljske problematike. No, kako naglašava svećenik Gorny, najvažnije je formirati laike. Što više dobrih laika, to je rad intenzivniji, plodovi su brojniji. Nadaju se da će takvim pojedinačnim ozbiljnim radom doći do novoga općenitoga shvaćanja i više obiteljske katoličke kulture. Vide probleme, ali puni su zdravoga samopouzdanja. Teško i mučno se probijaju i ne stagniraju. Idu naprijed. Glavni im je dokument rada i organizacije »Prvo pismo poljskih biskupa«, (koje ćemo objelodaniti u slijedećem broju Obnovljenog života).

Svakako, u obiteljskom nastojanju Krakovska nadbiskupija ima glavnu inicijativu u čitavoj Poljskoj.

»Nova et vetera« u pučkim misijama

Posebno sam se zanimao kako u Poljskoj stoji s pučkim misijama. Ta to mi je »kruh« već lijep niz godina. Čim su se malo otvorile granice, te se moglo vidjeti da u Njemačkoj pučke misije ne uspijevaju, odmah su neki »specijalisti« pasterala, u ime progresivnosti, proglasili misije — nekonzilskim, zastarjelim, neplodnim načinom apostolata. Dovoljno je da to ne ide u Njemačkoj. Zato ne smije biti dobro ni kod nas.

Poljaci su i ovdje sačuvali svoju slobodu!

Prošle godine (1971) samo u varšavskoj provinciji Družbe Isusove, koja broji tek 162 svećenika, bila su na misionarskom apostolatu angažirana 34 svećenika. Oni su pod vodstvom svoga specijalnoga misionarskoga direktora o. Eduarda Gorszkowskoga obavili 177 što misija, što većih misijskih obnova. Na tim misijama učestvovalo je prošle godine 489.320 vjernika. Od toga se ispovjedilo 365.750, a podijeljeno je svetih Pričesti blizu 800.000. Na tim misijama izrečeno je 6.686 propovijedi.

U biskupiji Gorzowienskoj traju misije tri i po godine u svih 680 župa i 1650 crkava.

Poljaci se općenito odazivlju na misije sa 60 do 70%. Župa Makow ima 3.700 vjernika, a na misije je dolazilo oko 3.000 ljudi. Toliko se i ispovjedilo, dok je podijeljeno 6000 svetih Pričesti, a oko 300 obitelji se na poseban način povezalo s Kristom Isusom kao svojim obiteljskim Braniteljem. Warszawagrohów je gradska župa. Ima 30.000 vjernika, a 12.000 ih je dolazilo na misije. Tom prigodom održano je 69 propovijedi.

Ispovjedilo se 6.500 osoba, podijeljeno je 25.000 svetih Pričesti, dok se 2.000 na poseban način predalo Isusovu Srcu.

Iz razgovora s mojim domaćinom i pravim poljskim čovjekom o. Gorzkowskim, saznao sam da se u Poljskoj prakticira više vrsta misija. Klasične misije od osam ili više dana. Ali postoje i tzv. obiteljske misije, zatim — misije protiv psovke, misije protiv alkoholizma. Ove posljednje osobito vode oci kapucini. Obiteljske misije počele su prije 10 godina, kad su se Poljaci spremali za proslavu tisuć-godišnjice krštenja. Onda je lik Gospe Čenstohovske (kopija) putovao od župe do župe i u svakoj je župi ostao po jedan dan. Narod ju je dočekivao u molitvi i pjesmi. Na godišnjicu boravka Njezinoga lika u župi, počinjali su misionari misije. I to obiteljske, jer je čitava priprava za jubilej bila posebno usmjerena prema obnovi obitelji. Cijele misije zapravo idu prema tome da dovedu što više obitelji do njihova predanja Kristu Gospodinu kao svome Kralju i Gospodar. Uzimaju klasičan tip misija kao osnovu. Raspored tema također je isti, ali onda se u pojedinim temama direktno aplicira na obiteljske probleme, na način života u obiteljima, na norme obiteljskoga života. Nastoje, po mogućnosti, što više staleški govoriti. Dijeće odraslu mladež od srednje mladeži. Odrasloj mladeži govori se više o ženidbi. Srednjoj se govori više o problemima sazrijevanja. Petak u takvim misijama znači vrhunac, konačan domet. U smislu ugovora s Kristom obitelji obećavaju da će u svom životu nastojati braniti interese Kristova kraljevstva. A sa svoje strane, Krist, preko Crkve, obećaje posebnu zaštitu i blagoslov tim obiteljima. Poslije toga zajedničkoga čina u crkvi svi odilaze svojim kućama. U devet sati navečer zvona zvone i pozivaju da očevi obitelji u svojim kućama, kao kućni liturgi, obave predanje obitelji Kristovoj skrbi i ljubavi. To znači u određeno vrijeme, po određenom formularu — nakon ozbiljne priprave — sami svjesno uvode Krista u svoje domove. On treba da preobrazi te domove u male crkve. Tako misije uistinu dopiru do obitelji, a ove opet nastavljaju misije započete u crkvi u svojim vlastitim domovima. Župnik redovito sazna po djeci, ili drukčije, koje su obitelji i kako obavile tu posvetu Kristovu Srcu. Prigodom godišnjega blagoslova kuća obitelj pred župnikom, kao Kristovim zamjenikom, obnavlja istu posvetu. Nikuda se te obitelji ne zapisuju. Ne stvara se neka organizacija, nego se nastoji svakom prigodom (rekolekcije, dani sabranja, duhovne vježbe u župi i u drugim zgodama) uvijek nanovo pristupi takvim obiteljima i produbljivati ih u njihovom kršćanskom životu. Tako se savršeno ostvaruje ono što naglašava Koncil: »Stoga se kršćanski supruzi . . . jačaju i na neki način posvećuju posebnim sakramentom . . . te ispunjeni Kristovim duhom, koji čitav njihov život prožimlje vjerom, ufanjem i ljubavlju, sve više se približuju osobnom savršenstvu i međusobnom posvećenju i stoga zajedničkom proslavljanju Boga.« (Gaudium et spes, br. 48).

Osim klasičnih vjerskih proslava misionari nastoje i nekim novijim oblicima privući pažnju vjernika. Današnje doba je vrijeme motora. I zato

u određeni dan svi koji imaju motore, automobile, traktore i druga motor-na vozila dođu pred crkvu sa svojim vozilima. Imaju zajedničku misu, a nakon toga slijedi — blagoslov motora. Lijepa liturgijske molitve izmijenjene se kao molba za zaštitu od nesreća, od sudara, od kvarova. U određeni čas svi zapale svoje motore i puste ih raditi: i oni su stvorenja Božja koji treba da, po čovjeku, slave svoga Stvoritelja. Iza toga zajednički krenu svojim kućama. Razumije se: buka je velika, ali je simbolika vrlo čvrsta i značajna. Na misijama se održavaju i dani zadovoljštine. Dan bolesnika i pokojnika. Obnova vjenčanog obećanja s blagoslovom prstenja. Ta je obnova redovito u četvrtak navečer. Kroz crkvu su poredani bračni parovi. Muž pokraj žene. Poslije zajedničkoga misionareva nagovora, župnik ih pita kao kod vjenčanja. Oni odgovaraju. Postavljaju također i zajedničko obećanje vjernosti i ustrajnosti u ljubavi. Nakon toga djeca i mladež čestitaju svojim roditeljima. Daruju ih cvijećem i darovima. Priređuju malu akademiju. I ta svečanost doprinosi da se svi što temeljitije pripreve na zajedničko opredjeljenje za Krista. I to baš danas, kad mnogi odmiču od Krista . . .

Pučke misije u Poljskoj imaju svoju vrijednost najviše zato jer se nadovezuju na integralni i sistematski rad čitavih regija. Često obnavljanje misija — u različitim i mnogovrsnim oblicima da ne postanu jednolične — omogućuje i trajne efekte. O. Gorszkowski, direktor misije, često mora slušati kako pastoralni svećenici govore:

— Samo kada bi bilo još više pučkih misionara . . .

U poljskim seoskim kućama

U nedjelju 4. lipnja o. g. jurili smo automobilom prema jednoj prosječnoj seoskoj župi nedaleko Varšave na otvorenje pučkih misija. Iza prijepodnevnoga programa, koji je vrlo sličan i našem početnom ceremonijalu, otišao sam do trojice domaćina, seljaka. Ušao u njihove kuće. Pogledao staje, obore. Zanimao se za njihov način života.

Opća karakteristika kao i u čitavoj Poljskoj: srdačnost, finoća, otvorenost, sigurnost. Čovjek osjeća: to su Slaveni, to su katolici. I jedno i drugo utisnulo je svoje specifične oznake u njihov karakter. Bilo mi je slično kao da sam se nalazio u dvorištu nekog našega Podravca donje Podravine. Iz kraja oko Donjega Miholjca ili Valpova.

Prvi seljak ima 22 hektara zemlje. To znači dobrano preko 30 jutara. Kuća mu je nova. Veličina 9 : 11. Od cigle. Ali još je u nastajanju i uređivanju. Nema u njoj najmodernijega namještaja kakav se uvlači u zadnje vrijeme i u naše seoske kuće. Sve je jednostavno. U stilu obrtničkoga namještaja. Ali u kući se nalaze i televizor i električna peć. Nova, velika staja, duga do dvadeset metara, također još nije sasvim završena, no može se reći da je vrlo napredna i suvremena. U dvorištu se nalaze još starijski obori pokriveni slamom.

- Koliko plaćate poreza na svoja 22 hektara zemlje?
- Nešto oko 12.000 zloti.

To znači u našoj vrijednosti oko 4.000 n.d. I nije baš previše računajući da je zemlja prilično dobra. Vidim da je ljetinom vrlo dobro opskrbljen. I sijena je dovoljno za tri krave što ih hrani skupa s tri konja. A za svinje — najviše novca izbija iz tovljenja svinja! — sagradio je poseban podzemni silos. U nj sprema kuhani krumpir. Sada se tu nalazi pet tona krumpira. To je još zaliha od prošle godine. Uz domaćina, čovjeka pedesetih godina, nalazi se u kući i jedan oženjen sin, snaha i njihova djeca. U svemu je imao petero sinova. Sve je poslao iz kuće: na zanate, ili u školu. U Poljskoj naime nastoje zemlju što manje dijeliti na djecu. Nastoji se da po jedan ostane na domu. Ostale je on dužan školovati, ili im dati zanat. Mogući maksimum zemlje je — 50 hektara. Ali ako netko ima 8 ha — što znači oko 13 jutara — on uopće ne smije više dijeliti zemlju. Zakon mu zabranjuje. Zašto? Da ne bi nastala previše mala gospodarstva, koja bi bila osuđena na tavorenje i siromašenje. Svaki dan domaćin prodaje mlijeko. Za tri zloti po litri. Od motora ima samo čekičar. Vidim sijačicu i kosilicu, ali na konjsku spregu. Nema traktora. U cijeloj župi od 5.000 duša ima svega dva traktora. Jednostavno se još masovno ne produciraju, no pomalo nailaze. I sigurno će vrlo brzo osvojiti poljska sela, jer su seljaci otvoreni prema modernim dostignućima u poljoprivredi. Nema ni kotla za pečenje rakije. Vino i rakiju kupuju samo u trgovinama i gostionicama. Alkohol je vrlo skup. Zabranjeno je pečenje rakije u vlastitoj režiji. Kad sam im spomenuo da seljaci kod nas sami peku rakiju, da imaju vlastite vinograde iz kojih dobivaju i sto hektolitara vina, imao sam utisak da mi ne vjeruju potpuno. Za njih je alkohol nešto tako daleko da ne mogu zamisliti kako bi se on mogao producirati u vlastitoj režiji. U tom kraju oko 80% zemlje nalazi se u privatnim rukama. Obraduju svoju zemlju vrlo dobro. Pšenica je stara. Nemaju novih sorti. Djetelinu uopće ne siju, kao ni kukuruz. Obilate kiše daju dosta sijena. Krave su im najviše holandske sorte: bijele s crnim pjegama.

Otišao sam drugom gazdi. Ima farmu pilića. Svega 6.500 komada. Pilići se nalaze u prilično niskoj prostoriji, koja ima 30 metara dužine i 12 metara širine. Stalno se zagrijava da u njoj vlada jednolična temperatura. Voda je provedena do malih posudica iz kojih pilići piju. Neprestano dotiče i otiče. Hrana je postavljena vrlo blizu vode na pladnjevima. Ne priprema je sam, nego je nabavlja. Svaki dan troši oko pet metara hrane. Na podu se nalazi neka posebna slama. Pilići su sortni. On ih nabavlja, čim se izlegu, iz drugih dijelova Poljske. Oko devet tjedana ih hrani, a nakon toga isporučuje svojim kooperantima. Oni ga opskrbljuju svim potrebnim i osiguraju mu plasman njegove »robe«.

— Odakle vam novac za takve investicije?

— Dobio sam zajam na dvadeset godina. Smatram da ću za deset godina otplatiti sve dugove i još normalno živjeti. Poslije će mi biti lakše. Vidite, treba zidati novu kuću. Ova je već dotrajala. Nadam se da ću

moći podići — kad otplatim zajam — za pet godina i novu kuću i novu staju . . .

U Poljskoj privatnici mnogo manje grade nego kod nas. Ali što god grade, sve je iz vlastitih izvora. Zarađeno iz vlastitoga gospodarstva. Nema nikakvoga priliva novca iz inozemstva. Ne ide se na posao izvan zemlje. Zato ljudi nastoje što rentabilnije raditi. Ovaj se odlučio upravo na svoju »tvornicu« pilića. Zapošljuje samo jednu djevojku. Inače sve drugo svršava zajedno sa svojom obitelji. Slabiji je nivo života nego u našega seljaka u gornjoj Podravini, to znači u kraju oko Virja. Uistinu su najsličniji našim seljacima Valpovštine, samo su nekako smireniji. Bez prevelike groznice za naglom zaradom. Jednomjerniji rad. Sigurniji. Ni izdaleka ih toliko ne rastače alkohol kao naša sela i naše ljude. Puni su inicijative . . .

— Premalo mi je 6.500 pilića. Da bih uistinu mogao rentabilno raditi, moji me kooperanti potiču da povećam kapacitet na 10.000. Oni će mi dati zajam. O tome sada ozbiljno razmišljam . . .

Treći gazda upravo gradi novu kuću. Prilično je velika: na kat, četiri sobe gore i četiri dolje. Sa svim nusprostorijama. Za kuću je dobio zajam od 60.000 zloti, a stajat će ga oko 250.000 zloti. Zajam treba također otplatiti za deset godina.

— U našem kraju mi smo glavni proizvođači poljoprivrednih potreba. Sigurni smo za plasman svojih proizvoda. Ja imam oko 30 hektara zemlje. Ali moja zemlja nije najbolja. Pjeskovita je. Puno je treba đubriti. Upotrebljavam redovito prirodni gnoj. Samo malo uzimam umjetnoga gnojiva. Imamo obilno kiša ovdje kod nas. Zato je dosta dobra paša, i dovoljno je sijena. Mi redovito ne određujemo najslabiju zemlju za livade, nego često i onu koja je po kvaliteti najbolja. Godišnje zakoljem za nas šestero članova obitelji dvije svinje od 200 kg. Drva nabavljam iz vlastite šume, ali uz potrebnu dozvolu i naznaku što mogu sjeći . . .

Selo je lijepo uređeno. Kao mali gradić. Većina cesta je asfaltirana. Župnikov »Fićo 750« lako dođe do svake kuće jer je sve ravno. Narod je vrlo religiozan. Vidi se po odazivu na misije . . . Ali i ovdje ista briga kao i drugdje: u zadnjih deset godina broj porođaja je opao u župi od 350 godišnje na 100! Na pet tisuća duša stotinu rođenja znači oko 20 na tisuću. A to još uvijek premašuje prosječan razmjer ostale Evrope. Zato možeš vidjeti svagdje mnoštvo djece i mladeži. I u crkvi i na seoskom korzu. I ovdje se slaže dojam u duši: Poljska je puna dobrih ljudi. Štovanje Marije i euharistije učinili su svoje na tom poljskom srcu. Tokom puta nisam čuo nikakvu psovku. Osjeća se prigušenost temperamenta. Nije to izraz neživosti. To je odraz duhovne kulture, pedagogije Crkve kroz stoljeća. Na njima se opaža nešto slično od onoga što se vidi na našim otočkim, bodulskim, istarskim, međimurskim tipovima: veselje, radost, ali je tome dana nota finoće.

Selo se uklopilo u socijalistički poredak. Ovisno je, ali i puno inicijative. Dirigirano, ali se ljudi mogu razmahati. Motorizira se, ali poste-

peno. Industrijalizira se, ali bez prevelikih skokova. Odilazi se u gradove ali se i regenerira. Radi se, ali i zabavlja. Evolvira se, ali ne po šablonama. Poljski seljak se ugrađuje u poljski socijalizam.

A Crkva? Nije ostala po strani! U duhu Koncila uspješno se prilagođuje stvarnosti. »Vjerna Evandelju, i vršeci svoju misiju u svijetu, Crkva, kojoj je zadatak da promiče i uzdiše što je god istinito, dobro i lijepo u ljudskoj zajednici, učvršćuje mir među ljudima na slavu Božju.« (Gaudium et spes, br. 76).

Zar puka simbolika?

Možda bi naša hrvatska Crkva više dobila da se jače poveže s poljskom Crkvom, koja je snažna brojem i kvalitetom, koja je nama bliska svojim mentalitetom, a živi u socijalističkoj stvarnosti kao i mi. Možda bi nam to više koristilo nego što neprestano zirkamo na Crkve drugih sistema i mentaliteta...? Možda?

Svakako, današnji Poljaci vrlo malo znaju o nama Hrvatima. Ni najosnovnije stvari. A ako nešto znaju, gledaju nas kroz tuđe naočale. Bez izvornih informacija, ali na našu štetu.

No kad dođu s nama u kontakt, brzo postajemo za njih veoma zanimljivi. Zbog slične povijesti i sadašnjosti, a i zbog sličnoga mentaliteta. Spremni su korigirati svoja mišljenja i pružiti nam konkretnu i istinitu pomoć. Ne samo u idejama, primjerom, nego i u ljudstvu.

U tom smislu neka bude sto puta blagoslovljen gest našega hrvatskoga Metropolitae, koji je doveo petoricu poljskih pavlina ove godine u Hrvatsku. Svi moramo nastojati da to ne ostane puka simbolika. Poljaci nam imaju što dati.

Nekad su naši stari ostavili Poljsku i krenuli na jug. Tu su našli novu domovinu. Nije li došlo vrijeme da se zarasli putovi, kojima su oni prošli, obnove i očiste? Da zaboravljene krvne veze opet ožive. Jer, ipak, na kraju krajeva: krv nije voda!!